अस्वीकरण

नेपालीमा अनुवाद गरिएको मामिलाको निर्णय पक्षकारले आफ्नो भाषामा बुझ्नु को लागि मात्र हो। सबै व्यावहारिक र आधिकारिक उद्देश्यका लागि, फैसलाको अंग्रेजी संस्करण नै प्रामाणिक हुनेछ र कार्यान्वयनको उद्देश्यका लागि पनि अंग्रेजी भाषा मै जारी भएको फैसला मान्य हुनेछ।

[२०२४] ३ एस.सी.आर. १००९: २०२४ आईएनएससी २५१

हरेश शान्तिलाल अवलानी र अर्को

विरुद्ध

द न्यू इन्डिया बीमा कम्पनी लिमिटेड

(सन् २०२४ को देवानी अपील नं. ४०२९-४०३०)

१२ मार्च २०२४

[हिमा कोहली र अहसानुद्दिन अमानुल्लाह, न्यायाधीशहरू]

विचारणीय मुद्दा

मुद्दा दावेदारहरूलाई भुक्तानी गर्नुपर्ने क्षतिपूर्तिको रकम निर्धारण गर्न बहुगुणक प्रयोग गर्दा मृतकको उमेर निर्धारण गर्ने विषय हो।

शीर्षकहरू

मोटर गाडी ऐन, १९८६ - क्षतिपूर्ति - निर्धारण - मृतकको उमेर वा आश्रितहरूको उमेरको आधारमा बहुगुणकको गणना:

निर्धारण गरिएको: बहुगुणक आकलन गर्दा मृतकको उमेरलाई नै विचार गर्नुपर्छ, आश्रितहरूको उमेरलाई होइन - मृतकका आश्रितहरूको उमेर नै बहुगुणकको रोजाइको लागि सान्दर्भिक विचार हुने भन्ने निष्कर्षसहित उच्च न्यायालयले गरेको निर्णयमा त्रुटि छ। [अनुच्छेद ५]

उल्लिखित मामिलाहरू

सुबे सिंह र अर्का विरुद्ध श्याम सिंह (मृत) र अरू **[२०१८] १**

एससीआर ६३६: (२०१८) ३ एससीसी १८; *मुन्ना लाल जैन र अर्का विरुद्ध विपिन कुमार शर्मा र अरू* **[२०१५] ७ एससीआर २०७: (२०१५) ६ एससीसी ३४७;** *रेशमा कुमारी र अरू विरुद्ध मदन मोहन र अर्का* **[२०१३] २ एससीआर ७०६: (२०१३) ९ एससीसी ६५;** *सरला वर्मा (श्रीमती) र अरू विरुद्ध डिटिसी र अर्का* **[२००९] ५ एससीआर १०९८: (२००९) ६ एससीसी १२१;** *नेशनल इन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेड विरुद्ध प्रणय सेठी र अर्का* **[२०१७] १३ एससीआर १००: (२०१७) १६ एससीसी ६८०;** *रॉयल सुन्दरम अलायन्स इन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेड विरुद्ध मानडाला यादगरी गौड र अरू* **[२०१९] ६ एससीआर ९४१: (२०१९) ५ एससीसी ५५४** - *भरोसा गरिएको छ।*

मुख्य शब्दहरू

क्षतिपूर्ति; बहुगुणक; मृतकको उमेर; आश्रितहरूको उमेर।

मामिलाको उत्पत्ति

देवानी अपिलेट क्षेत्राधिकार: सन् २०२४ को देवानी अपील नं. ४०२९-४०३०

बम्बे उच्च न्यायालयको मिति १९.१०.२०१६ र २५.१०.२०१६ को फैसला र आदेशबाट सन् २०१६ को एफएएन न. ७५६ बाट

सहित

सन् २०२४ को देवानी अपील नं. ४०३१

पक्षहरूका उपस्थितिहरू

शान्तनु एम. अड्कर, प्रवीण सातालेलाई, ऋषभ जैन, राजीव शंकर द्विवेदी, एस के सरकार, शिवाजी एम. जाधव, सुश्री अपूर्वा, आदर्श कुमार पाण्डेय,

विग्नेश सिंह, दीपेश सिंघल, एम/एस एस.एम. जाधव एन्ड कम्पनी, अधिवक्ताहरू अपिल्कर्ताहरूका लागि।

अंशुम जैन, रमेश्वर प्रसाद गोयल, रंजन कुमार पाण्डेय, के.के. भाट, अधिवक्ताहरु प्रत्यर्थीका लागि।

सर्वोच्च न्यायालयको फैसला/आदेश

आदेश

१. अनुमति प्रदान गरिएको।

२. यी अपीलहरूमा उठाइएको मुद्दा दावेदारहरूलाई भुक्तानी गर्नुपर्ने क्षतिपूर्तिको रकम निर्धारण गर्न बहुगुणक प्रयोग गर्दा मृतकको उमेर निर्धारण गर्ने विषय हो।

३. सन् २०१७ को देवानी अपील @ विशेष अनुमति अपील (देवानी) नं. १३०९३ का अपिल्कर्ताहरु (मृतक कार्तिक अवलानीका अभिभावक) मुम्बई मोटर दुर्घटना क्षतिपूर्ति ट्रिब्युनल[१] द्वारा मिति १० जुलाई, २०१५ को आदेशद्वारा रू२०,७०,०००/- (रुपैयाँ बीस लाख सतरी हजार) अनुमानित गरिएको क्षतिपूर्तिसहित ७.५% वार्षिक ब्याजदरबाट पुरस्कार दिइएको थियो। मामिला दायर गरिएको मितिबाट असुलीसम्म, रकम रु १२,८२,५००/- (रुपैयाँ बाह्र लाख बयासी हजार र पाँच सय) मा घटाइएको प्रत्यर्थी बीमा कम्पनीद्वारा लिइएको बहसलाई स्वीकार गर्दै कि एक अविवाहित व्यक्तिको हकमा मृतकको उमेर होइन, बरु दावेदारहरू जो अभिभावकहरू हुन् उनीहरूको उमेर नै सान्दर्भिक हुन्छ। यस मामिलामा, दुर्घटनाको समयमा मृतकको उमेर २३ वर्ष थियो र उनी एक लगानी फर्ममा म्यानेजरको रूपमा काम गर्थे भनि प्रमाणित गरिएको थियो।

१ छोटकरीमा 'एमएसीटि'

४. सन् २०१७ को देवानी अपील @ विशेष अनुमति अपील (देवानी) नं. १३०७२ मा, मृतक (नीलेश अरुण पाटिल) को उमेर २८ वर्ष थियो। दावेदारहरू मृतकका अभिभावक र दाजुभाइहरू हुन्। मोटर दुर्घटना क्षतिपूर्ति ट्रिब्युनल (एमएसीटि) ले मृतकको आम्दानी प्रतिमहिना रु ४,०००/- (चार हजार रुपैयाँ) अनुमान गरेको थियो र १७ को बहुगुणक प्रयोग गरेको थियो। भविष्यको सम्भावना र आश्रित गुमाउने क्षतिको लाभ दिए पछि, एमएसीटि द्वारा प्रदान गरिएको क्षतिपूर्ति रकम रु ६,३७,०००/- (छ लाख सैंतिस हजार रुपैयाँ) कायम गरिएको थियो दावी पेश गरिएको मितिदेखि असुलीसम्म ७.५% ब्याजदरसहित। अपिल्कर्ताहरूद्वारा उच्च न्यायालयसमक्ष पेश गरेको अपिलमा, मिति १० जनवरी, २०१७ को आलोचित फैसलाद्वारा, उच्च न्यायालयले मृतकको आम्दानी पुनरावलोकन गरी प्रतिमहिना रु १२,१९४/- (बाह्र हजार एक सय चौरानब्बे रुपैयाँ) मा वृद्धि गर्यो। तर, उच्च न्यायालयले एमएसीटि द्वारा प्रयोग गरिएको बहुगुणकमा हस्तक्षेप गर्यो र १७ को बहुगुणक प्रयोग नगरी त्यसलाई १३ मा घटायो। उच्च न्यायालयले बहुगुणकलाई १७ बाट १३ मा घटाउनुको कारण मृतक अविवाहित थिए र दावेदारहरू उनका अभिभावकहरू भएकाले बहुगुणकको रोजाई मृतकको उमेरको बदला अभिभावकहरूको उमेरको आधारमा मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने थियो। परिणामस्वरूप उच्च न्यायालयद्वारा प्रदान गरिएको रकम रु १४,२९,०००/- (चौध लाख उनन्तिस हजार रुपैयाँ) ७.५% वार्षिक ब्याजदरसहित थियो।

५. हामी उल्लेख गर्न सक्छौं कि अनुमानित क्षतिपूर्तिको गणना गर्दा मृतकको उमेर विचार गर्नुपर्ने हो की आश्रितहरूको उमेर भन्ने मामिला अब *रेस इन्टेग्रा* होइन। यस न्यायालयका केहि निर्णयहरू ***सुबे सिंह र अर्का विरुद्ध श्याम सिंह (मृत) र अरू***[२], ***मुन्ना लाल जैन र अर्का विरुद्ध विपिन कुमार शर्मा र अरू***[३] र ***रेशमा कुमारी र अरू विरुद्ध मदन मोहन र अर्का***[४] छन्, जहाँ मृतकको उमेर नै दावेदारहरूलाई भुक्तानी गर्नुपर्ने क्षतिपूर्ति अनुमान गर्न प्रयोग गर्नुपर्ने बहुगुणक गणना गर्न निर्णायक कारक हुने भनि निर्णय भएको छ। उल्लिखित निर्णयहरू ***सरला वर्मा (श्रीमती) र अरू***

विरुद्ध डिटिसी र अर्का [५] मा पालना गरिएको थियो। ***नेशनल इन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेड विरुद्ध प्रणय सेठी र अर्का*** [६] को मामिलामा संविधान पिठलाई पनि ***सुबे सिंह*** (माथि) मा यस्तो मामिलामा प्रयोग गर्नुपर्ने बहुगुणकको गणनाको पक्षमा उल्लेख गरिएको छ। ***रॉयल सुन्दरम अलायन्स इन्स्योरेन्स कम्पनी लिमिटेड विरुद्ध मानडाला यादगरी गौड र अरू*** [७] को हालैको निर्णयले पनि माथि उल्लिखित मामिलाहरूमा गरिएको अवलोकनलाई दोहोर्याएको छ। त्यसैले, हामी यो राय राख्छौं कि बहुगुणक आकलन गर्दा मृतकको उमेरलाई नै विचार गर्नुपर्छ, आश्रितहरूको उमेरलाई होइन र उच्च न्यायालयले मृतकका आश्रितहरूको उमेर नै बहुगुणकको रोजाइको लागि सान्दर्भिक विचार हुने भन्ने निष्कर्षसहित फैसला गर्दा त्रुटि गरेको छ।

---

२ [२०१८] १ एससीआर ६३६ : (२०१८) ३ एससीसी १८

३[२०१५] ७ एससीआर २०७ : (२०१५) ६ एससीसी ३४७

६. त्यसैले, सन् २०१७ को देवानी अपील @ विशेष अनुमति अपील (देवानी) नं. १३०९३ को सम्बन्धी सन् २०१६ को एफएओ नं. ७५६ मा मिति १९ अक्टुबर, २०१६ को आलोचित फैसला बदर र खारेज गरिन्छ र यस मामिलामा बहुगुणक १८ कायम गर्ने विद्वान एमएसीटि को मिति १० जुलाई, २०१५ को फैसला पुनर्स्थापित गरिन्छ। उत्तरदाता-बीमा कम्पनीलाई अपिल्कर्ताहरूलाई भुक्तान गरिसकेको रकम समायोजन गरी बाँकी रकमसहित अद्यावधिक ब्याजसमेत भुक्तान गर्न निर्देशित गरिन्छ। उक्त रकम छ हप्ता भित्र एमएसीटि मा जम्मा गर्नुपर्नेछ।

७. यसैगरी, सन् २०१६ को प्रथम अपिल नं. ५० सम्बन्धी सन् २०१७ को देवानी अपील @ विशेष अनुमति अपील (देवानी) नं. १३०७२ मा मिति १० जनवरी, २०१७ को आलोचित फैसलालाई यसरी संशोधित गरिन्छ कि एमएसीटि द्वारा १७ कायम गरिएको बहुगुणक प्रयोग गरिनेछ। एमएसीटि ले उत्तरदाता नं.२-बीमा कम्पनीबाट अपिल्कर्ताहरूलाई भुक्तानी गर्नुपर्ने रकम पुनर्गणना गर्नेछ र बहुगुणकलाई १३ बाट १७ मा परिवर्तन गरिनेछ। उत्तरदाताहरूद्वारा भुक्तान गरिसकेको रकम समायोजन गरी बाँकी रकम उत्तरदाता नं.२-बीमा कम्पनीद्वारा छ हप्ताभित्र जम्मा गरिनु पर्नेछ।

४. [२०१३] २ एससीआर ७०६: (२०१३) ९ एससीसी ६५

५. [२००९] ५ एससीआर १०९८: (२००९) ६ एससीसी १२१

६. [२०१७] १३ एससीआर १००: (२०१७) १६ एससीसी ६८०

७. [२०१९] ६ एस.सी.आर. ९४१: (२०१९) ५ एससीसी ५५४

८. उल्लिखित सर्तहरूमा अपिलहरू स्वीकृत र निपटारा गरिएको छ।

शीर्षकहरू तयार गर्नेः निधि जैन
मामिलाको परिणामः अपिलहरू निपटारा गरिएको।